15-а пехотна Ломска дружина

ДУХЪТЪ НА ЛОМЦИ И ВРАЧАНЦИ

Разкази за бойната прослава на 15, 35 и 52 пехотни полкове презъ Голѣмата война 1915 — 1918 год.

1934 год.

15-а пехотна Ломска дружина

ДУХЪТЪ

НА ЛОМЦИ И ВРАЧАНЦИ

Разкази за бойната прослава на 15, 35 и 52 пехотни полкове презъ Голѣмата война 1915 — 1918 год.

••••••••••••••••••

Посвѣтява се на паметьта на героитѣ отъ бившитѣ 15, 35 и 52 пех. полкове, които съ своята кръвь записаха свѣтли страници изъ нашата бойна история, а съ своитѣ кости очертаха синура на роднитѣ предѣли.

••••••••••••••••••

1934 год.

ПРЕДГОВОРЪ

Настоящата книжка е съставена за да се даде на младитѣ поколения, които влизатъ въ казармитѣ на Ломци и Врачанци—едно четиво засѣгащо бойната прослава на тѣхнитѣ по непосредствено близки предшественици — дейность на тѣхнитѣ, „земляци", роднини и познати.

Съставена е, и да подпомогне обучающия офицеръ и подофицеръ при преподаването на материята по „бойната история на частьта", а така сжщо и „моралната подготовка".

Като първа книжка отъ цикълтъ, който предстои да бжде издаденъ – тя не съдържа всички ония дѣла, които героитѣ на славнитѣ части, чиито наследници сме ние, сегашнитѣ Ломци — сж проявили и сж ни завещали като скжпи и свѣтли скрижали.

За да може следващитѣ книжки да обхванатъ единъ по широкъ кржгъ сътрудници и по такъвъ начинъ да се увѣковечатъ повечето бойни дѣла — умоляватъ се всички запасни офицери, подофицери и войници отъ бившитѣ 15, 35 и 52 пех. полкове да ни съдействатъ въ задачата, като изпратятъ описание на герои и случки отъ своитѣ части за да бждатъ достояние на бжднитѣ поколения.

Всичко да се изпраща до командира на 15-та пех. Ломска дружина.

Отъ щаба на дружината.

1. Полковникъ Илиевъ Стефанъ

(Родомъ отъ гр. Видинъ на 24. 6. 1869 г. Боенъ Командиръ на 15-й п. Ломски полкъ)

1917 год. отнесе съ себе си страхотиитѣ на неравнитѣ борби между Ломци и съглашенскитѣ пълчища, заробили свиднитѣ Македонски земи. 1917 г. отнесе живота на мнозина наши началници и другари, роднини и приятели; тя отнесе на крилетѣ си душата на нашия храбъръ и любимъ боенъ Командиръ — живота на героя Полковникъ Илиевъ — но тя ни остави за вѣчна поука споменътъ за геройската му смърть.

* * *

Десетина дни вече какъ Ломци геройски защищаватъ позицията си отъ бѣснитѣ атаки на французитѣ; десетина дни и толкова нощи какъ Командира—било то надвесенъ надъ масата върху планътъ за отбраната — било то бродящъ по позицията — дава разпорежданията си за противодействие на врага . . .

Мрачната сутрина на двадесеть и шестия мартенски день завари Полковникъ Илиева върху гребена на „Червената стена". Кървавитѣ лжчи на изгрѣващото слънце сякашъ предвещаваха стра-

и нѣженъ слънчевъ лѫчъ заигра по блѣдното лице на Полковникъ Илиева.

— Ранени сте! Слезте, превържете се! — викаха отъ всички страни момчетата, но Полковника не чуваше нищо, не виждаше нищо около себе си . . . Далечъ негдѣ предъ взорътъ му блѣстеше *„дългътъ“*.

Командирътъ не спира своето стремително движение къмъ противника. Въодушевенъ отъ тоя *личенъ примѣръ на началника*, намиращия се наблизо фелдфебелъ маха весело съ рѫка и вика въ захласъ:

— Момчета! Напредъ съ Командира!

При тоя юнашки зовъ славното и побѣдоносно българско *„ура“* се смѣсва съ зловещия пукотъ на снарядитѣ и минитѣ и съ замайващия писъкъ на картечнитѣ куршуми.

Бѣснѣе и натъкнатия ножъ въ жилавитѣ рѫце на българския войникъ . . .

Следъ нѣколко мига, предвожданитѣ отъ любимия си Командиръ Ломци очистиха окопитѣ отъ французитѣ, които отстѫпиха въ паническо бѣгство.

* * *

— Господинъ Полковникъ, отдръпнете се — ранени сте и въ рамото! — нададе викъ близкия до Командира войникъ.

Но Полковникъ Илиевъ не трѣпва — неговиятъ погледъ е устременъ напредъ. Какво виждаше той тамъ въ непрогледния димъ и прахъ?.

— Ранени с...
други, забелѣзали ален...
дото чело . . .

Бледнѣющето лице на Полков...
ваше да бжде все тъй спокойно както ...
гледътъ все тъй впитъ въ далечината, както пре...
тритѣ рани зѣящи по тѣлото на Командира не съ-
будиха у него грижата за самия себе. — Една ми-
съль само го вълнуваше — мисъльта за оконча-
телната побѣда.

Смрачи се. Артилерийския огънъ още про-
дължаваше. Неговитѣ бѣсни вихрушки още се но-
сѣха по оросената съ кръвь позиция.

Последната атака на французитѣ е отбита.

Командирътъ на полка тръгна да обходи
другитѣ роти. Самъ съ тритѣ зѣящи рани — тр
той по гребена, по който все още бѣснѣеше
тивниковия огънъ, който празднуваше сво
сенъ пиръ.

Възкачилъ се тъчно на гребена — сил
Полковника се очерта гордъ и величавъ,
мигъ се повали и изгуби . . . Мизерно, мал
отъ назжбена стомана покоси окончателно
на героя — Командиръ . . .

Късно вечерьта намѣриха Полковни
облѣнъ въ кръвьта си . . . Спокойствие
заруменѣлото му лице. Силата на не
духъ е проблѣснала въ минутата на вѣч

Тъй на 26-й мартъ 1917 год., вт
на Великата Одринска Епопея, сла
диръ на 15-й пех. Ломски полкъ, в

собствената си кръвь удави и последниятъ устрѣмъ на французкото настжпление.

И днесъ тихиятъ пролѣтенъ вѣтрецъ облъхалъ ведритѣ склонове на „Червената стена" ни донася тжжната пѣсень за Полковникъ Илиева; пѣсеньта за изгубена свидна рожба, пѣсеньта за славния герой, подета отъ русалкитѣ и отнесена далечъ въ безкрая, — тамъ, кждето витаятъ духоветѣ на Караджата, Ботевъ, на героитѣ свѣтци!

Поклонъ предъ свѣтата паметь на героя Полковникъ Илиевъ!

2. Поручикъ Черневъ Кръстю

(Родомъ отъ с. Долна Вереница — Фердинанска околия Командиръ на 6-а рота 35 п. Врачански полкъ).

Офицеръ съ рѣдка строева стѣгнатость и сржчность, преданность къмъ Царь и Родина и съ неизчерпаема енергия. Сжщинска борческа душа. Съ своя темпераментъ той се прояви въ боеветѣ. като офицеръ, който съ *беззавѣтна храбрость*, съ пълно *пренебрежение на опасноститѣ*, дори съ *дръзко отнасяне къмъ смъртьта*, лѣтеше безспиръ напредъ. Поручикъ Черневъ не бѣ способенъ да рече на войницитѣ си: „Вървете напредъ," а винаги „следвайте ме!"

На 11 Октомврий 1915 година се подготвяше атака срещу връха „Алия" въ Сърбия. Поручикъ Черневъ неможеше да търпи това очакване, което се налагаше. Неговата кръвь кипеше, изъ чернитѣ

му очи изхвъркаха искри, по бронзовото му лице всѣки мускулъ бѣ опънатъ. Като затворенъ въ клѣтка лъвъ, който гризе рашетката, блъска се, ръмжи съ ярость и иска съ единъ скокъ да се изтързе и полѣти на просторъ, така и Поручикъ Черневъ безпирно сновеше нагоре-надолу, съ стиснати юмруци и на нѣколко пѫти самъ отиваше напредъ въ патрулъ. Наблюдавайки го, човѣкъ би можалъ да открие желанието му да открадне ротата си отъ дружината, че ако би могълъ — и цѣлата дружина, и да я поведе бѣгомъ срещу върха, та съ единъ замахъ да свърши съ сърбитѣ. Трѣбваше да го подрънватъ, за да не изненада дружината съ нѣкоя прибързана смѣлость.

Когато се реши вече да се атакува, за да се извади дружината отъ по-нататъшното несносно положение, и да се даде на поручикъ Чернева възможность да действува, отъ неговата рота единъ взводъ бѣ изпратенъ въ разузнаване. Сияющъ отъ радость, той самъ повежда взвода си и, съ ловкостьта на дебняща котка, тръгва напредъ. Него не го задоволяваха, сякашъ, указанията които можеше да даде като ротенъ командиръ.

Предвидъ на тия качества, въ момента на самата атака неговата рота бѣ назначена въ предна линия съ обхватно движение, като коминдира на дружината бѣ увѣренъ, че Черневъ нѣма да се спре предъ нищо за да изпълни задачата си до край. Въ сѫщото време, за да подържа неговото успѣшно напредване, 5-та рота стреляше съ залпове. Понеже той бѣ въ обхватно движение, командира

на дружината разчиталъ, че не ще може да изпревари другитѣ роти и да се яви първи предъ противника. Въпреки туй, обаче, *той се понася стреметелно, смѣло, безогледно къмъ врага* като хвърля отъ гърба си шинела и грабналъ единъ колъ отъ лозята (едната страна на върха бѣ засадена съ лозя), той се обръща къмъ ротата съ думитѣ: „Подире ми, момчета", и се — впуска като стрела напредъ. Но момчетата, съ раници на гърба, не успѣваха да го достигнатъ и само по-силнитѣ го придружаваха съ голѣма мжка . . . .Така, съ шепа хора отъ ротата си въ половинъ часъ време, Черневъ се отзова предъ окопа на сърбитѣ, и скочилъ въ него, той се развъртява съ кола. Пристигатъ следъ това и другитѣ отъ ротата и се нахвърлятъ съ сжщото безстрашие и смѣлость. Примѣрътъ бѣ заразителенъ.

Ако често пжти рискътъ се възнаграждава, въ този случай, той напълно получи своето възнаграждение. Нашата побѣда бѣ блѣскава. Изненадани отъ толкова бързото появяване на 9-та рота надъ самитѣ имъ глави, зашеметени отъ артилерията ни и отъ залповетѣ на 5-та рота, сърбитѣ се смутиха, изплашиха се и вмѣсто да контъръ атакуватъ шепата юнаци и да ги помѣтатъ отъ замята съ своята многочисленость, тѣ хукватъ презъ глава да бѣгатъ- като хвърлятъ пушки и раници на всички страни...

Ето *безстрашието* съ шепа хора какъ печели побѣди.

3. Поручикъ Петровъ Василъ

(Родомъ отъ гр. Враца — Командиръ 15-а рота 35-ти п. Врачански полкъ)

Четири месеци какъ Врачанци безъ спиръ и умора нанисатъ победа следъ победа на руси и ромъни въ Добруджа — „Врагътъ трѣбва да се изгони отъ тази българска земя!“ Това повтаряха всички и съ по-вихренъ устремъ се носѣха напредъ. А всѣки день и нощь откъсваха храбреци отъ строя.

20 декемврий 1916 год. — день на още една слава, но и на скжпи загуби!

Зората на зимното утро огрѣваше височата южно отъ с. Башъ-кьой Тази висота трѣбва още днесъ да се атакува и овладѣе, тя е важна. Противникътъ на нея се бѣше най-силно окрепилъ.

4 та дружина отъ 35-ти пех. Врачански полкъ е насочена срешу тази висота — на нея се падна жребия да бие противника и я овладѣе. Противникътъ е по-многочисленъ и здраво се е приковалъ. — Заповѣдь трѣбва да се изпълни! За българския войникъ нѣма невъзможно.

Въ 10 часа дружината настжпи стремително подъ прикритието на нашата артилерия. Направляющата 15-та рота вихрено се носеше напредъ поголата мѣстность, лишена отъ всѣкакво прикритие. Храбриятъ ѝ ротенъ командиръ Поручикъ Петровъ Василъ и сега я водеше къмъ победната слава. Неприятелската артилерия яростно обсипваше съ убийствения си огънь смѣлата рота, но това не спираше нейното движение. Напредъ и все напредъ!

Оредяването на бойцитѣ, като че ли създаваше тласъкъ да се върви неспирно напредъ. Ето и тежкитѣ картечници на противника почнаха зловѣщата си пѣсень. Огъньтъ става още по-убийственъ, редицитѣ чезнатъ, редицитѣ вървятъ.

Ротата е на 600 крачки отъ неприятелскитѣ окопи. Трѣбватъ още усилия и храбрость за да се сломи врагътъ. Той се е здраво укрепилъ и не отстжпва.

Когато ротния командиръ се понесе напредъ, вражески коршумъ прониза ржката му. Не е важно това — кръвьта на единъ храбрецъ може и трѣбва да се даде за *славата и името на Родината му!* Съ личния санитаренъ пакетъ той превърза раната си и поведе съ новъ устремъ ротата къмъ телениитѣ мрежи. Първия редъ отъ препятствията е преодолянъ, а има още два.

— Напредъ юнаци — нали така се клѣхме! извика ротния.

Сждбата, като че ли бѣ предопредѣлила този зовъ да бжде последния отъ ротния командиръ....

Ротата като яростна вълна залѣ и втория редъ на теленитѣ мрежи. Но тукъ злокобенъ куршумъ прониза гърдитѣ на героя — командиръ. Нито дума повече отъ него — той бѣше вече безжизненъ трупъ.

Неговиятъ ординарецъ въ вихъра на тази стихия се спустна веднага да даде първа помощь на любимия си ротенъ командиръ. Това беше *редника Петъръ Тодоровъ* (отъ с. Котеновци, берковско) Неговата преданность и чувството на дългъ не му из-

невѣриха — презрѣ смъртьта, но направи *опить да спаси началника си*. Късно е! Духътъ на поручикъ Петровъ бѣ вече отлетѣлъ при безсмъртието на толкова герои. Редника прегърна студената снага на своя любимецъ съ силата на истинската братска обичь. Не е било за дълго! Вражески крушумъ прониза челото и на храбрия ординарецъ и той се струполи връзъ ротния си командиръ. Каква сждба — неразделни бойни другари! Минали презъ толкова кръвь и огънь, тѣ трѣбваше да дойдатъ тукъ и двамата прегърнати, да издигнатъ величественъ паметникъ на своето себеотрицание.

Истинска *преданность къмъ началника*, готовность *за самопожертвание.*

Смъртьта на двамата храбреци не смути ророта. Бойцитѣ още по-яростно се нахвърлиха върху теленитѣ мрежи. Скжпитѣ загуби имъ дадоха новъ подемъ да литнатъ къмъ вражеската позиция. Презъ теленитѣ мрежи тѣ се носѣха напредъ! Мощното „ура“ заглуши зловѣщия трѣсъкъ на неприятелската стрелба. Веригитѣ наближиха гребена на висотата. Ново още по-страшно „ура“ се отекна въ околния просторъ. Противника даде последенъ отпоръ, но сломенъ отъ вихрения устремъ на Врачанци, обърна гърбъ въ паническо бѣгство.

Ето ги!... Героитѣ отъ висотата откриха огънь по обеузумѣлия противникъ, търсящъ спасение въ срамното си бѣгство.

Боятъ утихна. Всичко трѣбваше да се приведе въ редъ и устрои за нови подвизи.

Командира на дружината дойде при храбрата

си 15-а рота. Той видѣ двата герои, равни въ своята сѫдба—прегърнати два студени трупа... Свали шапката, цѣлуна ги по челата съ умилението на истински баща предъ своя свидна рожба и сълзи се търколиха по странитѣ му.

„Презри смъртьта, но изпълни дълга си!“ — Такъвъ примѣръ ни оставиха героитѣ — командиръ Поручикъ Петровъ Василъ и р. Петъръ Тодоровъ.

4. Фелдфебелъ Никола Ив. Минишки — Безсмъртниятъ

Родомъ отъ с. Мънастирище — Орѣховско.

Буенъ, неустрашимъ и храбъръ до лудость. Той бѣ между първитѣ вредъ кѫдето на 11-а рота отъ 52 полкъ, предстоеше да извърши нѣщо значително. И разказътъ за неговия боенъ животъ е страница отъ повѣстьта на тая рота, въ която той командуваше отдѣление.

Въ първитѣ дни на Октомврий 1915 година, полкътъ зае позиция на „Затворнишка поляна,“ югозападно отъ „Връшка чука.“ Ротата бѣ часочена срещу редута № 4.

Мѣстностьта е покрита съ едъръ храсталакъ и земята тоя день бѣ плътно притисната отъ дебѣла мѫгла. Ползувайки се отъ това, единъ нашъ разузнавателенъ патрулъ, въ който бѣ и той, доближава на около 400 кр. до преднитѣ сърбски по-

стове. Тукъ ротниятъ командиръ поручикъ Шишковъ, началникъ на патрула, спира за да скицира положението на противника. Въ този мигъ предъ него се изправя Минишки и заявява, че желае да отиде още по-напредъ. Разрешава му се и той тутакси се изгубва нататъкъ изъ храсталака.

Пълзишкомъ Минишки се промъква и стига чакъ подъ носа на единъ сръбски постъ, подслушва разговора, долавя данни за вражитѣ части на това мѣсто и следъ часъ се връща съ ценни сведения.

На другия день 13 октомврий, почва атака на сръбската позиция. 11-а рота открива огънь и преднитѣ й вериги сж вече предъ неприятелското укрепление. Но преди всичко, тукъ трѣбва да се разруши телената мрежа. А тогава нѣмаше артилерия, която да извърши тая работа тъй, както това става днесъ. Пробивътъ трѣбваше да се направи съ ржце, ножици и ножове. И въ тая, колкото смъла, толкова и опасна работа Минишки прьвъ дава *примѣръ на неустрашимость.*

Стрелбата на сърбитѣ бѣ вихренна и непрестанна. Тя идеше не само отпреде, но и отъ страни. Въпрѣки това, той бързо се промъква по коремъ до телената мрежа, става и почва съ здравитѣ си ржце да клати и кърти коловетѣ единъ следъ другъ. Последватъ го и други.... И за нѣколко мимути само цѣла врата вече зѣе въ страшната стена отъ дърво и желѣзо.

Следъ туй чакащитѣ вериги се вдигатъ отъ земята и съ неудържимъ устремъ нахълтатъ въ редута. Почва ржкопашенъ бой. И Минишки е пакъ

между първитѣ, които изтласкватъ коравитѣ защитници и спиратъ чакъ предъ западния окопъ „Горжата.“

* * *

Следъ окончателното разгромяване на сърбитѣ презъ ноемврий 1915 година, 52 полкъ остана като окупационна войска въ тѣхната земя. На ротата бѣ даденъ участъкъ въ крайдунавската область.

Тукъ, изъ непроходимитѣ планински мѣста, още отъ мирно време сж върлували разбойнически чети, които сръбското правителство не смогнало да изчисти. Възползувани отъ размирнитѣ дни на войната, тия чети продължавали да злодействуватъ и увеличаватъ мжката на населението, като днесъ едному задигнатъ волъ, утре другиму изпразднятъ житницата, а нѣкоя нощь отвлекатъ цѣло стадо.

Такава една чета се явява изъ Мирочъ планина, въ участъка на ротата. Неинъ главатаръ е Йонъ Бучанъ, извѣстенъ въ цѣла Сърбия. Той е залавянъ по-рано веднажъ и осжденъ на смърть отъ сръбскитѣ сждилища. Но, преди да бжде екзекутиранъ, успѣва да убие часовия на затвора, избѣгва и се спасява пакъ изъ горитѣ при своитѣ сподвижници.

Тоя разбойникъ и четата му трѣбваше да се унищожатъ. — Ако въ сръбско сж могли още да се ширятъ такива, въ българско неможе — казваше често Минишки. И единъ день ротниятъ пита хората си, кои се наематъ да хванатъ главатаря, а после съ другитѣ е лесно.

— Азъ! Отговаря пръвъ Минишки. И веднага до него се нареждатъ още осемъ души други же-

лающи. Подъ негова команда смелчацитѣ цѣли четиринадесееъ дни скитатъ по чуки и гори. Найпосле тѣ попадатъ въ диритѣ на чутоания злосторникъ. Издебватъ го въ скривалището му и го нападатъ. Завързва се свирепа борба — таквазъ, каквато може да се води само съ закоравѣли разбойници. И още съ първитѣ изстрели злодеятъ бива тежко раненъ. Той се опитва да бѣга. Разярени, нѣколцината негови другари съ отчаяни усилия се спускатъ да го спасяватъ. Борбата взима размѣри на цѣло сражение. Но всичко напраздно. Нашитѣ успѣватъ да разпилѣятъ разбойницитѣ и побѣдоносно се връщатъ съ трупа на Йонъ Бучанъ.

Радостната весть скоро се разнася по цѣлия край и населението облекчително въздъхва. Стичатъ се тогава първенци и кметове отъ всички села на района да изкажатъ своята благодарность на героя, че ги е спасилъ отъ грозната напасть. А въ награда на заслугата началника на Нишката область дава на Минишки кръстъ за храбрость трета степень.

***

Презъ първитѣ дни на известнитѣ Чегански боеве, Минишки бѣ въ отпускъ. Върналъ се на 24 августъ и още преди да стигне въ ротата, изъ пѫтя узнава отъ ключара, че ротниятъ командиръ е пакъ раненъ и излѣзалъ отъ строя.

— Тогава азъ по-скоро трѣбва да бѫда тамъ, каза той и, безъ да спре дори да почине, безъ да чака да стигнатъ отзадъ и другитѣ отпускари, та

всички заедно да заминатъ, веднага се отправя за позицията.

Стигналъ преди мръкване, Минишки застава начело на отдѣлението си и още сѫщата нощь влиза въ атака. При липсата на достатъчно началници, тая нощь той развива голѣма дейность, като се явява ту тукъ, ту тамъ — окуражава, подканя, ободрява войницитѣ и всредъ вихъра на страшния бой само по нѣкакво чудо остава незасегнатъ отъ неприятелски куршумъ.

На 27 августъ ротата за сетенъ пѫть участвува въ голѣмитѣ атаки за Чеганъ. Въ лѣво действуваше 12 п. Балкански полкъ. Преди почване на боя, като доброволци ф-ла Минишки и неговиятъ другаръ ефрейторъ Митю Ив. Бунтаджийски отиватъ да възстановятъ връзка съ тоя полкъ. Явяватъ се предъ командира на дѣснофланговата балканска рота и тоя последниятъ ги натоварва да съобщатъ на своя ротенъ командиръ, че ротата отъ 12 полкъ ще настѫпи едновременно съ тѣхната.

Въ уречения часъ настѫплението почва. Минишки смѣло води своето отдѣление и близо е вече до противника. . . Но случайно помощьта закъснѣва. Отъ лѣва страна се открива широка празднина, презъ която противника се промъква и почва да обхваща 11-а рота на 52 полкъ отъ флангъ.

Настѫпватъ критически минути. Веригата на нашитѣ борци се прегъва на ѫгълъ и тѣ почватъ борба на две страни.

Въ това време, стистналъ здраво въ мускулеста рѫка пушката, Минишки върви правъ

предъ войницитѣ си. Веригата му е вече предъ телената мрежа, другитѣ залѣгатъ и почватъ да я режатъ, а Минишки е правъ, здраво люлѣе коловетѣ и почва да ги кърти тъй, както и преди година на „Затворнишка поляна." До него е Бунтаджийски, който върши сжщото.

Но отъ минута на минута огъня на врага, става все по-яростенъ. Куршуми пищятъ отъ всички посоки, тътнежътъ на орждията и трѣсъкътъ на фугаситѣ люлѣятъ земята. И въ тоя адъ една бомба пада въ краката на двамата безстрашни борци и ги покосява на мѣсто.....

Така геройски, въ бурята на най-жестоката, но священна борба за Родината, загина тоя достоенъ синъ, чийто животъ бѣ изтъканъ само отъ славни подвизи и споменътъ за него днесъ е приказка за най-възвишена *самоотверженость и преданонсть къмъ родината.*

---

5. Старши Подофицеръ Михаилъ Иордановъ

(Родомъ отъ с. Българска Бѣла — Врачанска околия)

Старши подофицеръ Михаилъ Иордановъ бѣше взводенъ подофицеръ на 4-й взводъ отъ 5-а рота на 52 пех. полкъ.

Призори на 21 Августъ 1916 год., полка пъпли по склоноветѣ на планина „Мала Нидже" за да изтласка противника отъ върховетѣ на красивата планина, отъ която се вижда хубавото Солунско поле.

Разноцвѣтнитѣ съглашенски пълчища, докарани отъ разнитѣ крайща на земното кълбо за да оспорятъ правдинитѣ на българското племе — сѫ се притаили задъ канаритѣ на планинскитѣ върхове и дочакватъ приближаването на смѣлитѣ Врачанци.

Когато първитѣ вериги на Врачанци достигатъ на 100 крачки предъ позицията на неприятеля — внезапно градъ отъ куршуми и снаряди спира за моментъ устрема на полка.

Момента е критиченъ. Жертвитѣ растатъ и разреждатъ редоветѣ на смѣлитѣ Врачанци. Въ душитѣ настѫпва смутъ и колебание.

Но ето, че винаги спокойниятъ и решителенъ подофицеръ Михаилъ Йордановъ надига глава въ първитѣ най-обсипвани вериги на полка. Бодриятъ му гласъ проечва всредъ трѣсъцитѣ на снарядитѣ. Скочилъ правъ всредъ залегналата верига отъ мърти и разколебани — той успѣва да поведе взвода си напредъ — къмъ върха на планината — и съ бѣсенъ устремъ атакува противника. Последниятъ, изненаданъ отъ тази невиждана *храбростъ* — опразва окопитѣ, които войницитѣ на Михаила заематъ.

Но не е лесно да се задържи току що заетъ неприятелски окопъ, не е достатъчно да се заеме само първата протвникова линия.

Току що влѣзли въ неприятелския окопъ, войницитѣ отъ взвода на подофицера Иордановъ почватъ да понасятъ нови загуби: една неприятелска гаубична батарея разположена само на 500 крачки предъ заетия окопъ — почва да изрива сѫщитѣ съ

тежкитѣ си фугаси.

Явно е, че оставането на хората въ този окопъ повече е невъзможно. Подофицерътъ Иордановъ схваща тутакси положението и съ свѣткавична бързина хвърля взвода си по открито — за атака на батареята.

Страшнитѣ силуети на 6-тѣ гаубични орждия растатъ. Тѣ ставатъ все по близо до бѣсно тичащата и настръхнала верига предвождана отъ смѣлия подофицеръ Иордановъ. Никакъвъ пушеченъ огънь не може да спре устрема на взвода: следъ малко той става господаръ на неприятелската артилерийска позиция и пъленъ владѣтель на пленената гаубична батарея

Бѣснитѣ контра атаки на разсвирепѣлия отъ гнѣвъ противникъ —с ж методично отбивани отъ заврѣлитѣ се изъ колелетата на орждията войници на подофицера Иордановъ.

Атаката на Мала Нидже планина презъ Августъ 1916 год. даде възможность на българския подофицеръ да запише върху скрижалитѣ на войнишкитѣ добродѣтели още единъ свѣтълъ примѣръ на проявена *съобразителность, решителность и храбрость.*

Плѣненитѣ 6 гаубични орждия, съ цѣлия конски съставъ се предадоха на 18-й артилерийски полкъ, а гърдитѣ на храбрия подофицеръ Михаилъ Иордановъ се окичиха съ още единъ орденъ — кръстъ за храбрость II-а степень

6. Редника Петъръ Николовъ.

(Роденъ отъ с. Орѣшецъ—Бѣлослатинско отъ 4-й взводъ, 4 а рота на 15-й п. Ломски полкъ)

Редника Петъръ Николовъ при преследването на неприятеля съ пушеченъ огънь на 15 мартъ 1917 година, презъ време на боя на „Червената Стена“ сполучи да нарани двама французи, които паднаха предъ теленитѣ мрежи — далеко отъ нашитѣ окопи.

Като забелѣзалъ какъ се сгромолясаха двамата ранени, Петъръ до кѫсенъ день остана въ окопа и внимателно проследи какво ще стане съ тѣхъ. П. Николовъ бѣ твърдо решилъ като се стъмни да отиде и ги прибере. Той съзнаваше колко ценни биха били за насъ сведения, които заловенитѣ биха дали за своята войска, и именно затова реши да ги отвлече, на всѣка цѣна.

За да бѫде по-сигуренъ въ успѣха си, той довѣри тайната си на нѣкой отъ другаритѣ и началницитѣ си въ ротата. А за да не се даде възможность на французитѣ да прибератъ раненитѣ, той съ други войници държа подъ огънь окопа имъ и съ това не имъ даде възможность дори и главитѣ си да покажатъ на вънъ.

Чакъ когато се стъмни Петъръ Николовъ напусна окопа и се запѫти къмъ противника. Съ него бѣха и фелдфебельтъ Никола Цековъ, канд. подофицера Антонъ Ивановъ и редникътъ Никола Димитровъ.

Още щомъ напуснаха окопа и се пръснаха въ

верига, съ обща посока къмъ цельта си, тѣ бѣха забелѣзани отъ французитѣ и последнитѣ ги обсипаха съ пушеченъ и картеченъ огънь. Обаче това не ги смути. Тѣ само залѣгнаха и почнаха да лазатъ. По такъвъ начинъ, държейки винаги брѣга на синура, смѣлчацитѣ напреднаха на около 550—600 крачки предъ окопитѣ си и наближиха мѣстото гдѣто бѣха раненитѣ. И стигнали ги щасливо, съ голѣма вещина и предпазливость, сполучиха да отвлекатъ раненитѣ войници.

За този подвигъ редникътъ Петъръ Николовъ бѣ награденъ съ *кръстъ за храбрость* и произведенъ въ чинъ ефрейторъ.

Ето единъ случай на проявена *решителность*, който всички трѣбва да следваме.

7. Смѣлитѣ секрети.

Презъ нощьта на 21 декемврий 1916 год. кан. подоф. *Иванъ Стаменовъ редницитѣ Видинъ Христовъ и Ив. Живковъ* — всички отъ 4 взводъ на 3 рота 15 п. Ломски полкъ, бѣха секрети предъ висотата „Куполка" — на „Червената стена".

Бодри на поста, си въ тъмнината тѣ забелѣзали где е неприятелския постъ и решили да го заловятъ и пленятъ. По онова време срещу „Червената стена" имаше италиянци и нашето командуване се нуждаеше отъ пленнци, за да събере нѣкой сведения.

Коледа наближаваше, а на „Червената стена"

още не се забелѣзваше първия снѣгъ. Времето бѣ сухо. Източнитѣ склонове на „Червената стена“ още сж покрити съ избуяли папратъ и шубралакъ.

Тихо, предпазливо, изъ поройни пресеки и презъ папратъ, тѣ се доближаватъ до италиянскиятъ секретъ. Това сж група войници, нѣкой отъ които спокойно се разговаряли, други хъркали въ дълбокъ сънь а единъ само стоялъ предъ поста за стража. Когато доближаватъ на извѣстно разстояние, нашитѣ храбреци хвърлятъ бомбитѣ си по стражата и въ окопа. Изненадани, италиянцитѣ се разбѣгватъ, въ това число и часовоя.

— Хайде сега тихо въ окопа — казва на редницитѣ канд. подофицера и всички се струпватъ въ окопа. Единъ отъ редницитѣ скочилъ върху нѣщо меко, но догдѣто се вгледа въ тъмнината, нѣкой отъ долу изохкалъ.

— Бре, тукъ има живи хора! Извиква кандид. подофицера на другаритѣ си и безъ да чака нѣкого се навежда, напипва въ тъмното ржкавъ, после гърба на италиянеца, който изплашенъ не е въ състояние дори да продума. Канд. подофицера и редникътъ се опитватъ да измъкнатъ италиянеца, но въ това време ето, че изъ окопа се показва и другъ, който изглежда е билъ по-спокоенъ и отправя нѣколко непонятни думи на другаря си. Смѣлитѣ наши войници залавятъ и него.

Следъ като претарашуватъ добрѣ окопа, прибиратъ намеренитѣ въ него нѣща, въ това число пушки, бомби и заедно съ пленницитѣ се завръщатъ въ ротата, кждето като предаватъ послед-

нитѣ, връщатъ се обратно на мѣстата си, като секрети.

За тоя подвигъ всички участници бѣха *удостоени съ кръстъ за храбрость* и *за отличие произведени:* канд. подоф. въ чинъ подофицеръ, а редницитѣ — ефрейтори.

Ето още единъ примѣръ на проявена *инициатива и храбрость*; който всички неуклонно трѣбва да следваме.

8. Смѣлия разносвачъ.

(Редникъ Давидъ Петровъ отъ с. Сердаръ Чифликъ—Берк.)

27 Августъ 1916 година! Славна дата на паметенъ бой на в. „Чеганъ“ — величественъ паметникъ на толкова храбрость и самопожертвуване!

Ротата му сжщия день настжпваше като бойна часть на откритния флангъ на 2 дружина. Откритото плато по което се движеше ротата къмъ в. „Чеганъ“, бѣ нажежено отъ огъня на 6 неприятелски тежки картечници. Противникътъ сипеше този убийственъ огънь съ пълната си ярость за да спре напредването на храбритѣ бойци, дано убие тѣхния духъ! И който се вдигнеше, биваше убитъ или раненъ.

Въпрѣки стихията на неприятелския огънь, ротата наближи на 800 крачки отъ вражеската позиция. Тя понесе доста загуби и не подкрепена отъ никого, спрѣ настжпването си.

Къмъ 15 часа се забелѣза, че въ дѣсно отъ ротата отъ къмъ с. Горничево, противникътъ на-

стжпва. Въ съставъ около дружина, той заплашваше фланга и тила на нашата дружина. Ротниятъ командиръ — капитанъ Захариевъ предвижда опасностьта и изпрати донесение до командира на дружината. Отъ това донесение зависеше много, за да може на време да се вематъ необходимитѣ мѣрки.

Назначениятъ войникъ за отнисане донесението не измина и 10 крачки и пада убитъ. Втори войникъ тръгна съ сжщото поржчение, но и него постигна сжщата участь. По този начинъ 5 души бѣха убити и ранени. А донесението трѣбваше на всѣка цена да се изпрати, та командира на дружината да се справи съ грозящата опастность.

За моментъ смущение обладa войницитѣ отъ загубитѣ които се понесоха и никой не се решава да се яви като охотникъ за отнисане на донесението. Тогава редника Давидъ Петровъ, побеждавайки страха, доложи на ротния си командиръ: Г-нъ капитанъ, азъ ще отнеса донесението.

Бѣгомъ отиде при убития разносвачъ, взема донесението и полетѣ къмъ дружиния командиръ. По пжтя вражески коршумъ го прониза въ ржката и тежко раненъ, макаръ и цѣль облѣнъ въ кръвь, продължаваше да отниса донесението. Той съзнаваше много добре, че сждбата на дружината му зависи отъ него. Ако не предаде донесението, дружината ще бжде избита и пленена. Стигайки на 20 крачки отъ командира на дружината, фаталенъ куршумъ прониза главата му и той падна, спокоенъ че е изпълнилъ войнишкия си дългъ.

Командира на дружината прочете донесението

и взе съответнитѣ мѣрки. Противниковата дружина бѣ обърната въ бѣгство и опасностьта бѣ отстранена.

Така свърши тоя храбрецъ, завършкайки земния си животъ съ геройския подвигъ *да спаси другаритѣ си.*

За този му подвигъ охотника-войникъ Давидъ Петровъ бѣ представенъ за награда съ знакъ за В. О. храбрость III степень. Тази награда после се препаде на родителитѣ му.

---

9. Смѣлиятъ охотникъ -- редника Станко П. Върбеновъ.

(Родомъ отъ с. Воднянци — Бѣлоградчишко отъ 3-а рота 15 й пех. Ломски полкъ.

На 3 Май 1917 година ротата се намираше на позицията „Полковникъ Илиевъ,“ Срещу ротáта противника — италиянци, ималъ една картечница която добре прикрита, постоянно стреляла по нашитѣ войници и ги безпокоеше.

— „Азъ ще я заловя тая пущина! заканвалъ се Станко П. Върбеновъ“ отъ I ви взводъ на ротата. Азъ ще отида да я заловя, па да става какво ще съ менъ!... И решава на всѣка цена да изпълни проектирания си планъ.

Къмъ 5 часа следъ пладне взима две бомби и пълзишкомъ се приближава до препятствията и шубракитѣ, задъ които е залегналъ неприятельтъ.

Щомъ се почувствувалъ що годе прикритъ въ

шубракитѣ, той се обкичилъ съ зелени клони. Отъ главата до пети се покрилъ съ трева, клони и листи и така отрупанъ съ зеленина, като подвижно разшумено дърво, продължилъ бавно да пълзи между гъстия храсталакъ. Следъ малко, когато разбралъ, че е налучкалъ правия пжть и посоката, по която ще може да отиде задъ заслона, дето е поставена картечницата, той допълнилъ зелената си обвивка съ нови зелени клонове и трева, и бавно бавно продължилъ пжтя си. Щомъ забелѣзвалъ движение, или долавялъ и най-малкия шумъ, спиралъ се на едно мѣсто и внимателно следѣлъ всичко каквото става въ противника. Така при силно напрежение на нерви и възбуждане, той се приближилъ до картечницата. Доловилъ ясно смѣхъ и разговоръ около нея. Неможалъ да разбере нищо отъ тоя разговоръ, но доловилъ, че тѣ трѣбва да сж доволни отъ досегашния си успѣхъ и доброто прикритие, което никой до сега неможеше да открие.

Сгушенъ, стискайки здраво въ ржце бомбитѣ, той се вслушалъ въ разговоритѣ на ония, които били около картечницата. Смѣхътъ и глъчката около картечницата не продължилъ много. И тъкмо когато тѣ спрѣли, страшната машина, която до тогасъ бѣ спрѣла да работи, отново започна да бълва смъртоносенъ огънь.

„Дошло е време за дѣйствие" — си помислилъ Станко и моментътъ е сгоденъ. Сърдцето му забило силно, но изминалъ още нѣколко крачки и замѣрилъ съ бомбата. Тя паднала добре въ цѣльта. Това той разбралъ отъ трѣсъка й. Окураженъ отъ

успѣха, той хвърлилъ и втората. Дочулъ още единъ трѣсъкъ, следъ който всичко около картечиицата заглъхнало.

Мигъ следъ настжпилото затишие дочулъ тропотъ и разбралъ, че войниши се приближаватъ срещу него. Залѣгналъ въ единъ ровъ между шубракитѣ и се притаилъ неподвижно.

Затеклитѣ се къмъ картечницата войници го отминали въ бѣгъ безъ да го забележатъ и скоро се повърнали обратно, а следъ туй се почнала силна пушечна стрелба, но вече безъ картечницата, която се смѣташе за неуязвима. Скоро стрелбата утихнала и нашия герой доволенъ, че можалъ да унищожи пакостната картечница, съ сжщата предпазливость, се завърналъ при ротата си. За този му *подвигъ* Станко е награденъ съ *кръсть за храбрость* и повишенъ въ чине *ефрейторъ*.

Редника Станко Върбановъ съ своята *храбрость*, *безстрашие* и проява на *разумна инициатива* трѣбва да послужи за образецъ при възпитание на нашата душа.

Съ този си подвигъ той спаси живота на много свои другари.

10. Храбритѣ секрети.

На 5 срещу 6 декемврий 1917 година Въ тъмната като адъ нощь слабъ вѣтрецъ полъхва и тихичко полюлева изсъхналата трѣбва въ низината, презъ която прекосватъ нашитѣ и непри-

ятелски позицич и едничакъ шума й нарушава мъртвата тишина Никакъвъ глъчь на що годе животецъ въ тоя край. Всичко сякашъ е замрѣло и потънало въ ношната пустота.

Обаче въ тая тъмнина все има нѣщо будно— постоянно бдяще. Това е зоркото око на наблюдателнитѣ секрети (очи и уши на ротитѣ), които спотаени въ окопчетата си, предъ позицията, само слухтятъ и следятъ дори и за най малкия шумъ предъ себе си

Презъ тая нощь между секретитѣ е и Янко Гоневъ — войникъ — смѣлъ енергиченъ и усърдно преданъ на службата си — единъ отъ постояннитѣ охотници на 11 рота отъ 52 полкъ

Простналъ юнашкото си тѣло въ дължина на окопчето съ лице къмъ неприятелското разположение и съ пушка готова за стрелба, той съ часове слухти и напрѣга всичкото си внимание, защото разбира много добре важната служба на секрета и онова лошо последствие, което може да докара на цѣлия полкъ най-малката небрежность отъ негова страна.

Слухти той съ цѣлото си внимание и тъй, като бѣше вторачилъ очи въ тъмнината, едва дочу нѣкакъвъ шумъ, като отъ движение на хора. Проточи още повече шия, вслуша се търпеливо и се убеди, че действително ушитѣ му го не лъжатъ.

По едно време дори схвана, че движението се приближава къмъ него.

„Неприятельтъ е!... и изглежда, че не е самъ човѣкъ" — помисли си той, безъ да прекъсне да се

вслушва и вглежда въ тъмното пространство.

И действително, не се измина много време и въ тъмнината предъ себе си почна да разпознава движението на нѣкакви сѣнки, които едва личеха предъ тъмния фондъ на отсрещнитѣ височини. Сѣнкитѣ се приближаваха, а заедно съ това и шумътъ отъ стжпкитѣ, макаръ предпазливи, ставаше по-ясенъ. Той се вслуша и едва дочува нѣкакъвъ разговоръ, който се води на единъ езикъ, съвсемъ новъ за него, тъй като не приличаше нито да е френски нито сръбски. Полкътъ отъ августъ насамъ се бие съ сърби и французи, но езикъ като тоя що чува сега, не е слушалъ никога.

— Сърбинъ, французинъ, англичанинъ, — все е душманинъ, — рече си той и съ чудно самообладание остана, безъ да се мръдне отъ окопчето, да следи по-нататъшното движение на непознатитѣ, които все още продължаваха да се движатъ предпазливо. Когато тѣ доближиха тридесетина крачки до него, той забелѣза, какъ се спрѣха и започнаха на се окопаватъ.

— Ако ги оставя да се окопаватъ нѣма да ми бжде добре — съобрази Янко Доневъ и безъ да губи време, скочи, хвърли се къмъ тѣхъ като хала и едновременно съ това два остри последователни трѣсъка разтрѣсоха въздуха.

Въ мигъ купчинката сѣнка се разпръсна съ отчаяни викове и десетина нозе защжпукаха натататъкъ и се изгубиха въ тъмнината.

Когато неприятеля очисти, героятъ спокойно стигна до мѣстото кждѣто попаднаха бомбитѣ, над-

никна, разгледа добре резултатътъ отъ попаденията и доволна усмивка заигра по благитѣ му устни: на земята просналъ се като огроменъ сомъ лежеше мъртавъ неприятелски войникъ а край него разхвърлени на разни страни две пушки, две лопати и една киркобрадва. Бързо той ги прибра и, като ги отнесе въ веригитѣ, върна се отново въ окопчето си, кѫдето прекара цѣлата нощь въ още по-голѣмо напрежение.

Оказа се, че вражиятъ патраулъ билъ отъ 63 италиянски пехотенъ пслкъ — дошълъ презъ тая нощь за първи пѫть на Битолския фронтъ.

[illegible] София